

To cite this article: Duvarcı, A. (2019). Saxa ve Türkiye Atasözlerinde Dil Kavramının Anlamlandırılması. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 3(3), 157-166

Submitted: May 17, 2019

Accepted: October 19, 2019

SAXA VE TÜRKİYE ATASÖZLERİNDE DİL KAVRAMININ ANLAMLANDIRILMASI

Ayşe Duvarcı¹

ÖZET

Atasözleri ve deyimler insanlığın değişik görünüşleri ve durumları üzerine yapılan doğal gözlemlere dayalı, genel yargılar içeren kalıp sözlerdir. Yüzyıllar öncesinden temelleri atılmış olan bu sözler dilin ihtiyaç duyduğu anda başvurduğu hazır kalıplar olarak kullanılırlar. Bu çalışmada Kuzey-Doğu Sibirya'da Yakutistan denilen bölgede Rusya cumhuriyetine bağlı bir muhtar cumhuriyet içinde yaşayan Saha (Yakut) Türklerine ait atasözlerinden dil konusunu ilgilendirenler ile Türkiye Türkçesindeki aynı konudaki atasözlerinin anlam açısından karşılaştırılması hedeflenmiştir. Türkiye'de Saha Türkleri gerek dilleri, gerek inançları, gerek edebiyat ve folklorları açısından merak edilmiş, Türk dünyasında hakkında en çok araştırma yapılan topluluklardan biri olmuş fakat çeşitli nedenlerle bu araştırmalar ülkemizde yeteri kadar yapılamayıp sınırlı sayıda kalmıştır. Saha atasözleri hakkındaki bu çalışmada örnek atasözleri için kullanılan kaynak Prof. Dr. Fatih Kirişçioglu tarafından yazılan "Saha Türklerinin Atasözleri, İnceleme, Metin, Nobel Yayınları, Ankara, 2007" isimli eserdir.

Anahtar Kelimeler: Atasözü, dil, Türkiye Türkçesi, Saha (Yakut) Türkçesi

INTERPRETING LANGUAGE CONCEPT IN PROVERBS OF SAKHA AND TURKEY

ABSTRACT

Proverbs and idioms are patterns of general conclusions based on natural observations of various appearances and conditions of people. These sayings were founded centuries ago to be used as ready patterns when required by the language. In this study we are targeting to compare meanings of proverbs regarding

¹ Başkent Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
aducarci@baskent.edu.tr

language, in Turkish and language of Sakha (Yakutia) Turks living in the federal Russian Republic called Yakutia in North-East Siberia. Sakha Turks have always drawn attention in Turkey for their language, beliefs, literature and folklore. They are one of the most studied societies in Turkish world but these studies have always been insufficient and limited due to various reasons. The source used for sample Sakha proverbs in this study is: "Proverbs of Sakha Turks, Research, Text, Nobel Publications, Ankara, 2007" by Prof. Dr. Fatih Kirişçiöglü.

Keywords: Proverb, language, Turkish language of Turkey, Turkish language of Sakha (Yakutia) Turks

GİRİŞ

Divanü Lügat-it Türk'te atasözleri karşılığında "sav" kelimesi kullanılırken (Divanü Lügat'it Türk 1986: 154) daha sonraki kaynaklarda bunlar "atalar sözü", "mesel", "darb-ı mesel", durûb-i emsâl" şeklinde ifade edilmişler, diğer Türk şivelerinde ise "takmak", "takpak", "nakıl", "makal", "comak", "söspek", "ülger comak" terimleri kullanılmıştır (Elçin 1977:137) "Saha Türkçesinde atasözü- **ös xohoon**-kelimesiyle karşılanmaktadır. Bu kelimenin atasözü dışında misal, vecize gibi anlamları da vardır. Ös –temel, esas, öz- karşılığındadır. Xohoon ise saha Türkçesindeki kökü unutulsa bile genel Türkçedeki koşuk kelimesiyle alâkalıdır ve – münasip tabir, seci, aliterasyon, güzel beyan, sözün asıl manâsı, halk arasında dolaşan ve muayyen kalıba dökülmüş kısa söz, nükteli ve dokunaklı söz-gibi anlamları vardır" (Kirişçiöglü, 2007:7).

Atasözleri geniş halk kitlelerinin yüzyıllar boyunca yaşadıkları tecrübeleri ve bunlardan doğan bilgileri aktaran, yol gösterici bir nitelik kazanmış, öğüt ve uyarı özellikleri taşıyan kısa ve özlü sözlerdir. Bunlara toplumun hayat felsefesini belirten vecizeler de diyebiliriz (Ülkütaşır, 1962: 2840). Bir atasözle belgelendirilen bir tutumun doğruluğu herkesçe kabul edilir (Aksoy1984:19). Üzerinde tartışılmaz, uzun ve karmaşık fikirler onlar sayesinde kolayca anlaşılıp kavranan düşünceler haline dönüşür. Bu anlatım kıvraklığı sebebiyle toplum tarafından kolayca benimsenirler. Atasözlerinin en önemli özellikleri genelleme yapmaları, bir tezi gündeme getirmeleri ve hemen herkes tarafından bilindikleri için günlük konuşma dilinde kullanılmalarıdır (Dağpınar, 1994: 12) . Ana dilin imkânlarından faydalanılarak kurgulanan atasözleri yaşanmış veya yaşanmakta olan bir kültürün göstergesi olarak da değer taşımaktadır (Duymaz, 1998: 3) .Bu bağlamda maddi manevi hayata dair göstergeler, sosyal hayatın organize edilmesi, insani duyguların dışa vurumu,

hayal dünyasına ait ip uçları, tabiat şartları ile ilgili tavır ve tutumlar diğer edebi eserlerde olduğu gibi atasözlerinde de dile getirilir. Fakat genellikle bunlar Türkçedeki söz sanatlarının imkânlarından faydalanılarak uygulanır.

Ayrıca her dilde belli bir durumu, bir kavramı, bir duyguyu dile getirmek üzere deyim adını verdiğimiz ögeler kullanılır. Bunlar da kalıplaşmış veya kısmen kalıplaşmış, halk tarafından benimsenmiş, çoğu gerçek anlamından farklı anlamlar taşıyan, kaynakları bilinmeyen, genelleme yapmadan kullanılan söz kalıplarıdır (Dağpınar,1994: 21). Genellikle birkaç kelimedenden kurulan deyimler seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşabilir (Aksan, 1993: 83). Bunlar da özel bir anlatım kalıbı olmalarına rağmen genel kural niteliği taşımamaları yönüyle atasözlerinden ayrılırlar.

Atasözleri ve deyimler ait oldukları toplumun kavramlar dünyasını ve o toplumun dünya görüşünü aktaran malzemeler olduğu için onları farklı başlıklarda inceleyerek pek çok mesaja ulaşmak mümkündür.

Bu bağlamda ele aldığımız atasözü ve deyimlerdeki dil kavramı şüphesiz bir kültürel simge olarak değerlendirilmeli, hem somut hem soyut anlamlarıyla Türk insanının dünyayı algılama yaşama ve ifade etme yöntemlerinin bir göstergesi olarak irdelenmelidir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Dile Türkçe sözlükte “1. Ağız boşluğunda tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan etli, uzun, hareketli organ, tat alma organı, 2. insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban” (Türkçe Sözlük, 2005:526) anlamları başta olmak üzere 12 anlam verilmiş, bunlar örneklerle desteklenmiştir. Atasözleri ve deyimlerde geçen dil kavramı şüphesiz söz, laf, konuşma kavramlarıyla da çok yakından ilgilidir. Saussure’e göre söz, toplumsal olan dilin, kişi tarafından gerçekleştirilmesi yani özel kullanılmasıdır. (Saussure: 1985, 22). Laf da söz anlamına gelirken, konuşmak ise bir dilin kelimeleriyle düşünceyi sözlü anlatma işidir. Türkiye atasözleri ve deyimlerinde başta dil kavramı olmak üzere söz, laf ve konuşma kelimelerine birbirleriyle ilişkili olarak geniş yer verilmiştir.

Bu çalışmada başta dil ve söz olmak üzere laf ve konuşma gibi kavramların hangi duyguları anlamlandırdığı açıklanmaya çalışılacaktır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

1. Dil kavramının bireysel ve toplumsal hayat üzerindeki olumlu etkileri

Dil, atasözlerinde insana has bütün duygu ve düşünce argümanları gibi olumlu ya da olumsuz anlamlarıyla kullanılabilir. Bu kullanımdan en fazla etkilenecek olan onu kullanan kişidir. Bu konudaki atasözlerinin temel fikri, insanın söyleyeceklerinin ne anlam taşıdığıнын önceden düşünülmesi, planlanması hatta tartılması gerektiğidir. Düşüncenin amacı problem çözmek olduğuna göre, bu düşünceyi dildeki simgelerle yani sözle ifade etmek gerektiğinde olumlu zihinsel davranış ifadelerinin karşısında da olumlu yankıların olacağını bilmemiz gerekir. Gelenekte “tatlı dil”olarak ifade edilen olumlu davranış her zaman kabul görmüş ve teşvik edilmiştir. *Bana benden olur her ne olursa, başım rahat bulur dilim durursa; tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır; insanın eti yenmez, derisi giyilmez tatlı dilinden başka nesi var? Sofrada elini, mecliste dilini sakla; acı söz insanı dinden çıkarır, tatlı söz yılanı deliğinden çıkarır; buğday ekmeğın yoksa buğday dilinde mi yok?* Bu konuyla ilgili Saha atasözleri ise: *aattaspıt aalı kötöğör* (Rica ile adam gemiyi bile kaldırır) (s.8) , *Bijektin çidil herek, söstün çıngezi herek.* (Bıçağın keskini gerekli, sözün hafifi gerekli) (s.14). *Söklep ügretpe, sölep üğret, soğıp ügretpe, çoohtap ügret.* (söverek öğretme söyleyip öğret, vurup öğretme, konuşup öğret)(s.16).*Aspak odunnuğ küli açu, camañ kijinin dili acı.* (Köknar odununun külü acı, kötü kişinin dili acı.)(s.18).*Bagda doñ bıjık, söste şın bıjık* (Bağda düğüm sağlam, sözde doğru sağlam)(s.33).*Sılgı kistehen, kihi kepseten bilser* (Atlar kişneyerek , insanlar konuşarak anlaşır)(s.49).*Sılgı kistehen bilsier, kihi kepseten bilsier, uuça surugunan bilsier.*(Yılıklar birbirleriyle kişneyerek, insanlar konuşarak, Ruslar mektuplaşarak tanışılar) (s.49).Az konuşma, karşıdakini dinleme, tecrübeli kişilerin sözlerinden yararlanma, doğru konuşma, büyük konuşmama da olumlu kazanımlar sağlayan unsurlardır. *Söz gümüşse sukut altındır, söyleyenden dinleyen arif gerek, iki dinle bir söyle, büyük lokma ye, büyük söz söyleme, adam olana bir söz yeter, eğri otur, doğru konuş, dil ebsem, baş esen,* atasözleri Türkiye Türkçesinde bunun örnekleriyken Sahalara ait olanlardan *Üle ükse, tul ağyağa üçügey* (çalışmanın çoğu, sözün azı iyidir.) (s.18).*Sögleen sös, kertken ıyaş* (Söylenen söz, kertilmiş ağaç)(s.49) örneğini verebiliriz. İnsanların kullandıkları dilin onların kimliklerini yansıttığı düşüncesi de atasözleri arasında yer alır. *Baş dille tartılır, söz ağızdan bir kere çıkar, kem söz sahibine aittir* gibi.

2. Dilin bireysel ve toplumsal hayat açısından olumsuz etkileri

Dili kullanırken bireyin mutlaka bir iç denetim mekanizmasını çalıştırması gerekmektedir. Dil ve düşünce birbirine sınımsız bağlı zihin çalışmaları olduğu için bu denetimin yapılmaması olumsuzluklara yol açar ve söz söylediğimiz karşımızdaki kişinin ruh dünyasını etkiler. Bu yüzden, *boğaz dokuz boğumdur, boğa boğa söyle; bıçak yarası geçer, dil yarası geçmez, bülbülün çektiği dili belasıdır, dilim seni dilim dilim dileyim başıma geleni senden bileyim, dilin cismi küçük, cirmi büyüktür, dilin kemiği yok, dil dediğin yaş deridir, nereye çeksen oraya gider, sözünü bil, pişir, ağzını der devşir*, denir. Saha Türkçe'sinde ise: **Sın nimes nimeni chohtaanca , tabsabaza arth polar.**(Gerçek olmayanı konuşmaktansa, susmak daha iyi.) (s.33).**Höörem çoruk kövük ışkaş**(Gevezelik köpük gibi)(s.36).**Kuru kalbak oosko carabas, köp kuuçın kuuçinga carabas,** (Boş kaşık ağza hoş gelmez, boş laf sohbete hoş gelmez (s.36)**Elbex tillaakx kihi üçügeyi ağıyağı sanarar.**(Çok söyleyen kişinin iyi sözü az olur.) (s.36) **Tılga tüher kihi algahın ükseter** (Çok konuşan adamın hatası çok olur)(s.36).**Alğ kızini albınañ, ağın suğni salbınañ** (aptal kişi konuşmayla anlaşılır, akar su salla geçilir) (s.36)**Uzun edek butka orolor, Uzun til başka orolor** (Uzun etek ayağa dolanır, uzun dil başa dolanır)(s.49) **Tıl baluu onbos, ağaş baluu onor** (Dil yarası düzelmez, ağaç yarası düzelir.)(s.49)

3. Dilin bireysel ve toplumsal hayat üzerinde hem olumlu hem olumsuz etkileri

Dili konu edinen atasözlerinin bir kısmında dil kullanımının hem olumlu, hem olumsuz etkileri bir arada gösterilir. Bunun sebebi karşımızdaki alıcıya çok yönlü bir bakış açıcı kazandırmaktır. *Söz var dağa çıkarır, söz var dağdan indirir, söz var iş bitirir, söz var baş yitirir, acı söz insanı dinden çıkarır, tatlı söz yılanı deliğinden çıkarır, dil var bal getirir, dil var bela getirir*, atasözleri bunun örnekleridir. Saha Türkleri'ndeki örnekler: **Kerektü nemeni aytpas, keregi çok nemege oozı tejik.**(Gerekli şeyi söylemez, gereksiz ağzı delik.) (s.36) **Köp söste çın çok, kep söstö tögün çok.** (Çok sözde doğruluk yok, Atasözünde yalan yok).(s.37). **Höy söste olça çok, Çañgıs söste hor çok** (Çok sözde yarar yok, tek sözde koro yok)(s.36) **Algıs baha sıalaaks, kırus baha xaannaaks** (Duanın başı yağlı, bedduanın başı kanlı) (s.50)**Cıbarga etime : tuluyuoñ suoga diebikke dılı.**(Ayazlı sabahlarda konuşma: her türlü ses iyi işitilir.Yoksa işin içinden çıkamazsın.

4. Söz ve iş ilişkisi

Dille ilgili atasözlerinde sadece konuşmakla yetinilmemesi, bizzat uygulanmanın yapılması tavsiye edilir. Halkın “boş söz” olarak ifade ettiği bu anlayış, *Lafla peynir gemisi yürümez, lafla pilav pişerse deniz kadar yağ benden, dile gelen ele gelir*, şeklinde ifade edilir. Bunların yanında dil ve maddi zenginlik anlayışının birlikte olabileceğini gösteren sözler de vardır. *Borçlunun dili kısa gerek, para insana dil, elbise insana yol öğretir, dilden gelen elden gelse her fukara padişah olur, eli dar olanın dili kısa olur*. Saha Türkleri’nde: **Söglep üğretpe, sölep üğret, sogıp üğretpe, çoohtab üğret**.(Söverek öğretme söyleyip öğret, vurup öğretme konuşup öğret.) (s.16) **Attı bağlap ööredir, anyaaan surgap ööredir**.(At bağlanarak eğitilir, genç öğütü eğitilir.) (s.45) **Sanarıan inine sanan kör**.(Söylemeden önce iyi düşün)(s.51)

5. Sözünde durmanın önemi, büyük sözü dinleme

Kişinin toplum içindeki itibarı verdiği sözü yerine getirmesiyle de ilgilidir. Verilen söze uymak adeta borç gibidir.Çok konuşmak hata yapmayı da beraberinde getireceği için istenilen bir davranış değildir. *Baş dille tartılır, ulu sözü dinlemeyen uluya kalır, büyük lokma ye büyük söz söyleme, taamin, kelamın çoğundan sakın, mecliste dilini sofrada elini kısa tut, utanmaz yüz, tükenmez söz, yemeğin azından, sözün çoğundan Allah ırak eyleye, her bulduğunu yeme her dile geleni deme*.Saha alanında ise **Kargannıñ sözün kaptırgaga sal, caannıñ sözün cañçıkka sal**.((Yaşlının sözünü torbana koy, itibarlıının sözünü cebine koy) (s.44)**Kiri malnıñ söögi kimirtkilig, kiri kiziniñ çooğı sın**.(Yaşlı malın kemiği haşlamalık, yaşlı kişinin sözü gerçek) (s.45)**Adañnıñ aytgan sözi altınnañ artık**.(Babanın sözü altından değerlidir.)(s.51) örneklerini görebiliriz.

6. Kültürel, sosyal, zihinsel farklılıklar ve dil

Dille iletişim sağlanırken bireyler arası kültürel, sosyal ve zihinsel farklılıkların olması iletişimin eksik ya da kusurlu olmasına sebep olur. Bunun için, *cahile laf anlatmak deveye hendek atlatmaktan güçtür. Sözü söyle alana, kulağında kalana, gafile kelam, nafile kelam, imam bildiğini okur, insanın söz anlamazı, atın gem almazı, çalıda gül bitmez, cahile söz yetmez, adam olana bir söz yeter*, atasözleri kullanılır. Saha atasözlerinde **Sağıstıg sanacılı, sağızı çoh sögincik**. (Akıllı hesaplı , akılsız küfürbaz) (s.24) **Köp pilip, as çoohtap çör**. (Çok bilip az konuş) (s.30). **Caman atka muñ kamçı, cakşı atka bir kamçı, caman kijige**

muñ sös, cakşı kijike bir sös.(Kötü ata bin kamçı, iyi ata bir kamçı, kötüye bin söz, İyiye bir söz.) (s.24) örnekleri vardır.

7. Sözüün içeriğinin önemi / Doğru söz

İletişim sürecinde dil kullanılırken yanlış anlamalara sebep olabilecek durumlar ortaya çıkabilir. *İstediğini söyleyen istemediğini işitir, dilin kemiği yok ne yana çevirsen o yana döner, dilin cirmi küçük, cürmü büyüktür, dil yarası onulmaz, dili bal işi bela, eğri otur, doğru konuş, doğru söz acıdır, doğru söze ne denir, doğru söz yemin istemez, söz adamın mihengidir, laf torbaya girmez.*Saha atasözleri örnekleri ise: **Ütüö at biir kumnulaaks , ütüö kihi biir tillaax.**(iyi at bir kamçıdan, iyi kişi bir sözden anlar.) (s.23) **Pilbes kizee muñ çooH, Piler kizee pir çooH.** (Bilmeze bin söz, bilene bir söz) (s.23) **Bagda doñ bıbjıg, söste şın bıjık** (Bağda düğüm sağlam, sözde doğru sağlam) (s.33) **Sın nimes nimeni çoohtaanca, tabsaza artıH polar.**(Gerçek olmayanı konuşmaktansa, susmak daha iyi.) (s.33) **İgirleen iki honcañ togurlaan togıs honcañ** (Yalanlayan iki gün kalır, doğrulayan dokuz gün kalır) (s.33) **Elbex tıltan elbex suha taxsar.**(Çok sözden çok yanlış çıkar)(s.36) **Şever kiji maktadır, Çeven kiji baktadır.**(Mahir kişi övdürür, beceriksiz kişi sövdürür.) (s.38) **Aspak odınnıñ küli açu, caman kijiniñ tili açu.**(Köknar odununun külü acı, kötü kişinin dili acı) şeklindedir.

SONUÇ

Atasözleri ve deyimlerin insanların sosyal ilişkilerine, günlük hayatlarına, kültürel yapılarına, tutum ve davranışlarına ışık tutan birer veri kaynağı olduğunu söyleyebiliriz. Elbette bunların bir kısmı anlattığı olay ve savunduğu düşünce bakımından bütün insanlığın benimsediği ve kabul ettiği düşünceleri ele alıp, davranışları telkin eder. Ayrıca farklı kültürlerle sahip de olsalar insanların düşünce yapısı aynı ortak noktalarda birleşebilir. Veya binlerce yıldan beri var olan insanlığın çeşitli sebeplerle aralarında yaptıkları kültür alışverişi de bu benzerliğe katkı sağlamış olabilir. Bu durumda atasözleri evrensel bir nitelik taşır. Ancak büyük bir çoğunluğu da ele aldığı konu ve düşünceyle ilgili olarak, durumu teşhis etme, konuya yaklaşma, konuyu somutlaştırma ve anlatma gibi yönleriyle hem dili oluşturan kültürü hem de o kültürü yansıtan dili ifade ederek milli niteliklere bürünürler (Şahin, 2006:156). Bu bağlamda “atasözü ve deyimler Türk Dünyası olarak adlandırdığımız kültür ekolojisinin varlık nedeni olan ve mitolojik devirlerden itibaren yarattığı ve taraflarından yaratıldığı

kültürel kodların adeta şifreleridir. Bunları çözmeden ve bilmeden Türk Dünyası kültür ekolojisine mensup bir metni, bir olayı ve bu dünyaya mensup insanların hayata, tabiata ve diğer insanlara bakışlarını şekillendiren dünya görüşünün mayası ve geleneksel Türk düşünce sisteminin özünü atasözleri oluşturmaktadır.” (Çobanoğlu, 2004:7).Bu bağlamda Türkiye ve Saha alanında aynı kültür dairesine mensup insanlar arasında kullanılan atasözlerinde anlam bakımından hem müştereklik hem yakınlıktan söz etmek mümkündür

Atasözlerinin bireylerin davranışlarına ve düşünme biçimlerine yön verebilme potansiyeli dikkate alındığında her iki alanda dille ilgili atasözlerinde şu özelliklerin varlığını tespit edebiliriz. Öncelikle birey dili kullanırken üzerine düşen pek çok sorumluluğun bilincinde olmalıdır. İnsan kendi ağzından çıkan sözlere odaklanmalı, bunların olumlu, olumsuz sonuçları olabileceğini bilmeli, lüzumsuz ve boş konuşarak gereksiz enerji harcamamalı ve söylediklerini gerçekleştirmelidir. Konuşma usulüne göre yapılmalı, yıkıcı değil yapıcı olmalı, karşıdakinin değer yargıları, duyguları göz önüne alınmalı, inandırıcı olmalı, düşünce açık, tam ve doğru olarak ifade edilmelidir. Böylelikle duyguların ve arzuların kuvvetle etkilediği “otistik düşünme” yerine mantıklı düşünme biçimiyle kurgulandığını gördüğümüz bu sözler bize dil ve düşünmenin sınımsızlığına bağlı olduğunu da göstermektedir. Düşünmenin çok önemli bir kısmı dil aracılığıyla gerçekleştirildiğine göre bu sözler dilin kullanımını bir sistemler bütünü içinde formüleştirir. Dili kullanırken neler yapılması, neler yapılmaması konusunda kısa ve pratik öneriler sunar.

İçinde bulunduğumuz sosyal sistemi ve kültürel geleneği iyi tanımanın yollarından birisi de atasözü ve deyimlerle ilgili çalışmalar yapmaktır. Bu çalışmalar toplumsal yaşama etkinliğinin en önemli süreçlerini imgesel olarak modellendirmede birer kaynak olarak değerlendirilmelidir. Toplumun her üyesinin bilincinde yer etmiş atasözleri ve deyimler, duygular, tasarımlar, ruhsal ve zihinsel çalkantılar, hayata dair problem çözümleri gibi konularda her zaman manevi destek olarak yanımızda ve dilimizin ucunda durmaktadır.

KAYNAKÇA

Aksan, Doğan. (1993). *Türkçe'nin Gücü*, Ankara: Bilgi yayınevi.

Aksoy, Ömer Asım. (1984). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayını.

Çobanoğlu, Özkul. (2004). *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü*, Ankara: AKM Yayını.

Dağpınar, Aydın. (1994). *Tıpkı ve benzer Türk İngiliz Atasözü ve Deyimleri*, Ankara: kerem Matbaası.

Duymaz, Ali. (1998). “Balıkesir’den Derlenen Atasözleri Üzerinde Bir Değerlendirme”, . *Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu*, Balıkesir Üniversitesi Yayını. s. 334-342.

Elçin, Şükrü. (1977). “Türk Dilinde Atalar Sözü”, *Halk Edebiyatı Araştırmaları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını, s.137-150.

Kaşgarlı, Mahmut. (1986). *Divanu Lügat’it Türk*, Besim Atalay çevirisi, İndeks, Ankara: TTK yayını.

Kirişçioğlu, Fatih. (2007). *Saha Türklerinin Atasözleri, İnceleme, Metin*, Ankara: Nobel Yayınları.

Saraçbaşı, M. Ertuğrul. (2010). *Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: YPK Yayınevi.

Saussure, Ferdinand de. (1985). *Genel Dilbilim Dersleri*, (Çev. Berke Vardar) Ankara. TDK yayını.

Şahin, H. (2006). Türk Atasözlerinde Kadın, Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 29, İstanbul.

Türkçe Sözlük. (2005). Ankara: TDK Yayını.

Ülkütaşır, M. Şakir. (1962). Türk Atasözlerinin Menşe ve Mahiyeti, *Türk Folklor Araştırmaları*, Sayı: 158, s.2840-2842.

